

Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí

Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí /ďalej len „Úrad“/ bol zriadený v zmysle Zákona č. 474/2005 o Slovákoch žijúcich v zahraničí s účinnosťou od 1. 1. 2006. Je orgánom štátnej správy, rozpočtovou organizáciou napojenou na rozpočet Úradu vlády SR. Na čele úradu je predseda, ktorého vymenúva a odvoláva vláda SR.

Úrad v čase svojho vzniku prevzal kompetencie z viacerých ministerstiev, ktoré boli dovtedy rozptýlené v rôznych orgánoch štátnej správy. Vytvorenie efektívnejšieho systému a zlúčenie všetkých zložiek do jednej inštitúcie požadovali predovšetkým krajanovia, ktorí neustále deklarovali, že na Slovensku chcú mať jednu adresu, jeden „dom“, na ktorý by sa mohli obrátiť vo všetkých svojich záležitostiach.

Podľa oficiálnych odhadov štatistických úradov, ZÚ SR a krajských organizácií žije v súčasnosti v zahraničí viac ako 2 milióny Slovákov a ich potomkov z predchádzajúcich generácií.

Hlavné kompetencie Úradu vyplývajúce zo zákona:

Úrad:

- a) je koordinačným a výkonným orgánom, ktorý zabezpečuje proces tvorby štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí a zabezpečuje výkon štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí na základe zákona, alebo ak ho tým poverí vláda,
- b) v spolupráci s inými orgánmi verejnej moci, fyzickými osobami alebo právnickými osobami zabezpečuje realizáciu opatrení zameraných na podporu Slovákov žijúcich v zahraničí,
- c) v spolupráci s ostatnými orgánmi štátnej správy vypracúva návrhy koncepcií na podporu Slovákov žijúcich v zahraničí a predkladá ich na rokovanie vlády,
- d) koordinuje a zabezpečuje v rámci štátneho informačného systému dokumentačnú činnosť o Slovákoch žijúcich v zahraničí, podporuje a spolupracuje pri zhromažďovaní, ochrane, vedeckom a odbornom zhodnocovaní hmotných a duchovných dokumentov so zameraním na Slovákov žijúcich v zahraničí a zabezpečuje sprostredkovanie informácií o dianí na Slovensku pre Slovákov žijúcich v zahraničí,
- e) spolupracuje pri výkone svojej pôsobnosti s organizáciami združujúcimi Slovákov žijúcich v zahraničí, ako aj so Slovákami žijúcimi v zahraničí a udržiava s nimi vzájomné styky,
- f) spolupracuje a udržiava kontakty s obdobnými orgánmi iných štátov, zabezpečujúcimi starostlivosť o vlastných krajanov žijúcich v zahraničí,
- g) rozhoduje v konaní o vydaní osvedčenia
- h) vedie evidenciu osvedčení
- i) rozhoduje o poskytnutí dotácie

j) plní iné úlohy vo veciach týkajúcich sa Slovákov žijúcich v zahraničí podľa osobitných predpisov.

Jednou z hlavných úloh Úradu je poskytovanie dotácií na podporu aktivít Slovákov žijúcich v zahraničí. Štátna podpora Slovákom žijúcim v zahraničí je zameraná na oblasti: a/ vzdelávania, vedy a výskumu, b/ kultúry, c/ informačnú a d/ médií. Žiadosti o dotácie môže predkladať fyzická i právnická osoba. Celková finančná čiastka určená vládou SR na podporu slovenských menšín a komunít v zahraničí predstavuje sumu približne 1 330 000 eur, vzhľadom na krátenie rozpočtu Úrad v roku 2012 prerozdelený celkovo 1 150 000 eur. Udeľovanie dotácií Slovákom žijúcim v zahraničí je efektívnym nástrojom štátnej politiky SR na podporu národnej, kultúrnej a jazykovej identity svojich krajanov. O dotácie je v prostredí slovenského zahraničia veľký záujem, pričom predložené žiadosti o dotáciu vo finančnom vyjadrení niekoľko násobne prevyšujú možnosti Slovenskej republiky. Podporenie jednotlivých žiadostí o dotácie posudzuje grantová komisia a dotácie schvaľuje predseda Úradu. Finančné prostriedky v rámci grantového systému Úradu sa využívajú na krytie investičných zámerov našich krajanov, na edičnú činnosť, vydávanie krajských novín a časopisov, na prezentáciu kultúry Slovákov v zahraničí, na podporu vzdelávacích projektov, letné tábory a pobyty krajskej mládeže na Slovensku, na podporu činnosti slovenských pedagógov v zahraničí, konferencie, semináre v zahraničí, na nákup slovenských kníh a pomôcok pre slovenské školy a knižnice v zahraničí, na podporu domov slovenskej kultúry v zahraničí, atď.

Ďalšou kompetenciou Úradu vymedzenou v zákone je vydávanie osvedčení Slováka žijúceho v zahraničí. Osvedčenie oprávňuje Slováka žijúceho v zahraničí uplatňovať si na území Slovenskej republiky isté práva, pričom zo zákona mu vydaním osvedčenia vyplývajú aj isté povinnosti. K 31. 5. 2012 vydal Úrad celkovo 5626 osvedčení Slováka žijúceho v zahraničí.

Úrad veľmi intenzívne spolupracuje s jednotlivými krajskými spolkami a organizáciami v zahraničí s prihliadnutím na ich špecifické potreby vyplývajúce zo situácie v ich domovských krajinách. Úrad v tejto súvislosti predkladá vláde SR návrhy na uvoľnenie mimoriadnych finančných prostriedkov hlavne na väčšie investičné projekty Slovákov v zahraničí s cieľom revitalizovať slovenské menšiny a komunity v zahraničí /viaceré projekty v Srbsku, v Maďarsku, Chorvátsku, Poľsku/ a následne sa Úrad podieľa na ich administratívnej realizácii.

Úrad vypracoval Konceptiu štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí do roku 2015, v rámci ktorej sú špecifikované ďalšie úlohy inštitúcie vo vzťahu ku krajanom, ktoré Úrad realizuje vo svojej kompetencii, alebo v spolupráci s ďalšími ústrednými orgánmi štátnej správy. Každoročne Úrad predkladá na rokovanie vlády SR a Národnej rady SR Správu o štátnej politike SR vo vzťahu k Slovákom žijúcim v zahraničí za predchádzajúci rok a návrh na nasledujúci rok.

Každé 2 roky Úrad zvoláva Stálu konferenciu Slovenská republika a Slováci žijúci v zahraničí za účasti približne 100 predstaviteľov najvýznamnejších krajanových organizácií z celého sveta a významných slovenských osobností žijúcich v zahraničí. Konferencia sa koná pod záštitou premiéra Slovenskej republiky s priamym zastúpením ministrov za jednotlivé rezorty. Na konferencii sa prerokávajú vopred stanovené témy súvisiace so skvalitnením štátnej politiky SR vo vzťahu k Slovákom žijúcim v zahraničí. Okrem tejto nosnej konferencie úrad organizuje v priebehu roka pre krajanov aj ďalšie odborné semináre a vzdelávacie aktivity.

V oblasti prezentácie života a kultúry svojich krajanov na území Slovenskej republiky Úrad každoročne organizuje Krajanú nedeľu na Folklórnych slávnostiach pod Poľanou v Detve, v rámci ktorej sa slovenskej verejnosti predstaví okolo 250 slovenských folkloristov z celého sveta a Dni zahraničných Slovákov, v rámci ktorých sa postupne v jednotlivých krajoch Slovenska predstavuje život a kultúra našich krajanov. Úrad prezentuje aj mladých krajanov na folklórnych slávnostiach v Dulovciach. Na území Slovenska Úrad organizuje podujatia pri príležitosti Pamätného dňa zahraničných Slovákov, podporuje súťaže, do ktorých sa zapájajú mladí krajanovia, realizuje prezentácie nových knižných titulov krajanov, výstavy výtvarných diel, atď.

Pri výkone svojich právomocí Úrad intenzívne spolupracuje s MZV SR ako svojim prvoradým a najdôležitejším partnerom, so zastupiteľskými úradmi SR v zahraničí, so slovenskými inštitútmi a honorárnymi konzulmi. Pre MZV SR Úrad spracováva aj aktuálne podklady k zahraničným návštevám a cestám významných predstaviteľov SR v zahraničí.

Úrad vyvíja aktivity aj v oblasti školstva a vzdelávania Slovákov žijúcich v zahraničí a s Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR spolupracuje pri udeľovaní štipendií vlády SR, organizovaní letných škôl a táborov pre krajanov. Ročne Slovenská republika udeľuje 70 štipendií pre deti krajanov študujúce na slovenských vysokých školách.

Úrad spolupracuje s Kanceláriou prezidenta, s relevantnými ministerstvami, miestnou samosprávou, s mestami a obcami Slovenska, s občianskymi združeniami a ďalšími inštitúciami so zámerom naplňovať štátnu politiku SR vo vzťahu k Slovákom žijúcim v zahraničí a s cieľom podporovať národnú, kultúrnu a jazykovú identitu našich krajanov.

Úrad intenzívne spolupracuje aj s orgánmi štátnej správy, ktoré sú v jednotlivých krajinách zodpovedné za výkon štátnej politiky vo vzťahu k svojim menšinám v zahraničí a monitoruje medzinárodnú scénu v oblasti krajanovej a migračnej politiky.

Využívanými zásadami, ktoré sa uplatňujú v praxi a ktoré sa výrazne osvedčili v práci Úradu, je zásada rovnakého zaobchádzania, zásada teritoriality, ale aj zásada špecifického prístupu vo vzťahu k jednotlivým krajským komunitám a menšinám v zahraničí. Princíp otvorenosti, nediskriminujúci prístup, snaha dôsledne monitorovať požiadavky a problémy krajanov, slúžiť rovnako všetkým krajským spoločenstvám a v neposlednom rade spájať všetkých Slovákov doma a v zahraničí je veľkou devízou a prínosom Úradu, ktoré za ostatné roky Slováci žijúci v zahraničí vysoko hodnotia a konštatujú výrazné skvalitnenie vzájomných vzťahov medzi Slovenskou republikou a slovenskými menšinami a komunitami v zahraničí.

Vypracovala: V. Prívarová